

Árpád-házi Szent Erzsébet

JÓNÁS ILONA

Történész, egyetemi tanár. Tanulmányait az ELTE-n végezte, 1954 óta a Középkori Egyetemes Történeti tanszékének oktatója. Főbb kutatási területe a középkori Európa társadalom- és művelődés története.

Erzsébet mint eszmény

„O felix mulier, o matrona mirabilis, o dulcis Elisabeth dicta Dei saturitas, que pro refectioe pauperum panem meruit angelorum!” („Ó boldog asszony, ó csodálatos feleség, ó kedves Erzsébet, akit Isten kegyelmével betöltöttek mondanak, aki a szegények táplálásáért az angyalok kenyerét érdemelte ki.”) IX. Gergely pápa 1235. június elsején kiadott bullájában az egyház új szentjét dicsőíti. A kanonizációt pár nappal korábban, május 27-én, Pütkösöd szép ünnepén — amely egyébként a lovaggá avatások ideje is volt —, a Perugiában tartózkodó pápa fényes szertartás keretében hirdette ki a domonkos rendi templomban. Egy évvel később, 1236. május 1-én, Marburg ünnepélyes esemény színhelye: Erzsébet translációja és a szentté avatási bulla kihirdetésének napja. A szertartáson a családtagokon kívül jelen volt maga a császár, II. Frigyes, és a birodalom nagyjai, főpapok és egyházi rendek képviselői. Ez alkalommal került sor a szent sírja fölé építendő templom alapkövetételére. Az 1283-ban felszentelt marburgi Szent Erzsébet-templom, a német gótika első emléke, hamarosan jelentős zarándokhely lett. A társadalom minden rétegében, az egyháziak és a világiak körében egyaránt. A csodált és kedvelt tüuringiai hercegnő kultusza ugyanis igen gyorsan elterjedt a latin kereszténység egész területén. Életének latin és népi nyelven írt történetei, prédikációk és himnuszok dicsőítették tetteit és csodáit, idézték példáját Németországtól Itáliáig, Franciaországtól Hispániáig, Magyarorszáig. Alakjában olyan eszményt mutattak be, amely tökéletesen megfelelt a kor legeszebb ideáljának, amely az emberi értékek fő helyére a karitást, az emberszeretet erényét helyezte.

Az érzelem és értelem harmóniája

Erzsébet korszerű és egyetemes érvényű szentsége abban a században bontakozott ki, amelyben a keresztény életeszmény a világban való tevékenység, a társadalom gondjaira figyelés, a könnyörületes cselekedet gyakorlata volt. A 13. század vallásosságában fokozott szerepet kapott az emberi értelem és érzelem, az egyik a skolasztikában, a másik a misztikában. De a világi kultúra is új lendületet kapott. Az eposzok, a lovagregények, az udvari líra az öröm, a tavasz, a napfény légkörében a hősiesség új erkölcsi ideáit fogalmazták meg: az igazságért, a hitért a védelemre szorulókért harcoló lovag eszményét. Abban a korban, amely a férfiak világa volt, az erőszaké és a fegyveré, az ideális nő is gazdag, hatalommal és férfias erényekkel bíró asszony volt. A szerzetesek világában pedig a nő Éva lánya, a kísértés eszköze. A ke-

resztes hadjáratok Jézus földi életének színhelyére és történetére irányították a figyelmet. Mária, Jézus anyja, eltörölte Éva bűnét. Clairvauxi Szent Bernát írja, hogy „Isten megbocsátott Mária személyében Éva leányainak, mert azt akarta, hogy megszűnjék a viszály a férfi és a nő között”. A Mária-kultusz terjedése is nagymértékben hozzájárult, hogy a gyöngédség lett a par excellence női erény. Hatására a lovagi irodalom asszonyai is szépek, szelídek és jóságosak lettek, akik okosan óvják a férfiakat a veszélyektől, segítenek a bajbajutottakon. Így lettek elsősorban a nők az új erkölcsi erény, a karitatív tevékenység fő ápolói.

A „pauper” problémája

A 13. században ugyanis a szegénység alapvető társadalmi kérdéssé vált. A „pauper”, aki védelemre szorult a hatalmasokkal, az erőszakkal szemben, mindig jelen volt. De a hagyományos társadalmi struktúrákon belül (család, senior, kolostor) helyzetük bizonyos mértékben elviselhető volt. A 11-12. századtól az agrárfejlődés, a demográfiai növekedés, a társadalom mozgása megnövelte az utazók, a betegek, a szegények számát. A gazdasági javulás eredményeként ugyan az emberek felfedezték a világ örömeit, a gazdagság, a pénz, az élet élvezetét, ugyanakkor a távolság egyre nagyobb lett a fölösleggel bíró gazdag és a nincstelen szegény között. Különösen élesen jelentkezett ez az ellentét a városokban. Karitatív intézmények, kórházalapítások, betegápoló rendek alakulása jellemzi a 13. századot. A szegénységi mozgalmakra a leg-tökéletesebb választ a ferences rend adta. A szegénység megőrzött bizonyos spirituális értékeket is: szegénynek lenni, különösen az önként vállalt szegénység esetében, az alázatosságot is jelentette. Amikor Szent Ferenc a Szegénység Asszonyának szolgálatára adta magát, Krisztus követésére vállalkozott.

Nők a szentek soraiban

Az új században megnyílt annak a lehetősége, hogy a világban élők — a nők is — egyre nagyobb mértékben bekerülhessenek a szentek sorába. Szent Erzsébet életének eseményeit a kivételesen gazdag irodalmi és művészeti alkotások csodálatosan színes legendákkal szőtték át, amelyek elválaszthatatlanul részei lettek a róla alkotott képnek. Ezek egyidejűleg a lovagi és vallási eszmények tökéletességének fényébe vonták személyiségét.

Erzsébet élete

II. András magyar király és Merániai Gertrúd gyermeke 1207-ben született. Alig múlt négy éves, amikor a türingiai tartománygróf fiának jegyeseként Wartburgba, a lovagi kultúra híres központjába vitték. 1221-ben lett az ifjú tartománygróf, IV. Lajos felesége. Boldog házasságából három gyermek született (II. Hermann néven a grófság örököse, Zsófia, később a brabanti herceg felesége és Gertrúd, aki az altenbergi kolostorban nevelkedett, amelynek főnökkasszonya lett, s halála után boldogként tisztelték). 1227-ben Lajos keresztes hadjáratra indult, de útközben a seregben kitört járványnak áldozatául esett.

Az özvegy Erzsébet Wartburg várának elhagyására kényserült. Először Eisenach városában keresett menedéket, de min-

den ajtó bezárult a kivetett előtt. Ekkor rövid időre nagybátyja, a bambergi püspök vette pártfogásába. Férje hamvainak hazaszállítása és eltemetése után Marburg városka lett végleges lakóhelye. Özvegyi kielégítésül kapott jövedelméből kórházat építtetett, utolsó éveit betegek, nyomorultak ápolásának, szegények gondozásának szentelte. Minden anyagi javától, emberi kötődéseitől megfosztva, magát teljesen Istennek és mások szolgálatának ajánlva 1231. november 19-én, 24 éves korában halt meg.

Még ugyanebben az évben gyóntatója, Marburgi Konrád életének és csodatetteinek érdeméért kérte a pápától Erzsébet szentté avatását. A kezdeményezés elakadt, valószínűleg el sem jutott a pápához Konrád levele, akit inkvizíciós útja során megöltek. 1233-ban Erzsébet ifjabb sógora, Tübingi Konrád a Német Lovagrend nevében, amelynek maga is tagja, később nagymestere lett, kérte újból a kanonizációt. Az eljárás, a tanúvallomások meghallgatása és értékelése után a vizsgálat lezárult, az egyház Árpád-házi Erzsébetet felvette szentjei közé. Az ekkoriban keletkezett jegyzőkönyvek és életrajzok a legmegbízhatóbb források a szent életére vonatkozóan, különösen négy szolgálójának vallomásai, akik közvetlen kapcsolatban álltak vele. Azonban a későbbiekben keletkezett életrajzok, a személyéhez kapcsolódó legendák legalább olyan fontosak, mert ezek fejezik ki a legtökéletesebben Erzsébet lelkiségét.

A tübingi udvar

A tübingi udvar I. Hermann tartományi gróf idején (+1217) a német udvari irodalom központja volt. Az udvari élet, a lovagi szellem, amelyben Erzsébet nevelkedett, nem maradt hatás nélkül személyiségére. A szépség, az igaz öröm szeretete, a nagylelkűség, fellelhetők a szent tetteiben, ami bizonyára szerepet játszott abban, hogy az élete boldog korszakának eseményeit annyira átszövik a lovagi szellemből táplálkozó legendák, amelyek harmonikusan illeszkednek kegyességének gesztusaihoz.

A királyi származás

Az írott szövegek, éppúgy mint az életét illusztráló ikonográfia, nagy hangsúlyt helyez királyi származására. Talán nem véletlen, hogy ez kiemelt helyet kap a monarchikus hatalmat sikerrel építő franciaországi és hispániai eredetű anyagokban. Francia eredetű hagiográfiája királyi származását összekapcsolja a magyar királyi ház szentjeinek, Szent István, Szent Imre, Szent László érdemeinek említésével. A „szent dinasztia” népszerűségét mutatja, hogy Szent Mártont és Szent Honoratuszt is magyar királytól származtatják a 13. században írt legendáik. A dinasztia dicsősége az országra is fényt vetett. „Gaude felix Hungaria” zengi egyik spanyolországi himnusza, „Salve rosa pietatis, flos Ungarie”. Bár a német hagiográfia nem a magyar királylányt, inkább csak Tübingia hercegnőjét ünnepli, de a magas társadalmi rang ez esetben is arra szolgál, hogy a szent érdemeit még magasabban ragyogtassa. Gyakran ábrázolják fején koronával, pedig Erzsébet egyik legendája szerint levette fejről hercegnői koronáját a temp-

Erzsébet és a hercegnői erények

lomban, ahol megindulva szemlélte a keresztben függő Krisztust. Özvegysege idején végleg felcserélte uralkodói ékességét a szenedés töviskoronájával. A királyi származás utolsó gesztusának tekinthető, hogy translatiója alkalmával a császár aranykoronát helyezett a szent ereklyéjére.

Erzsébetet szülei gazdag hozománnyal, fényes kísérettel küldték új hazájába. Kíséretében volt egy Alheit nevű hárfáslány is, hogy énekével felvidítsa. Az életrajzok kedvvel időznek az arany, ezüst edények, elefántcsont ládikák, gyűrűk, láncok, ékkövekkel, gyöngyökkel díszített övek, szalagok, bíbor- és selyemszövetek, ezüst fürdőmedence stb. felsorolásánál. A hercegnőt férje mellett díszes öltözetben, vidám kedvvel láttatják a leírások az udvari ünnepek, lakomák, látogatások alkalmával. Külön is megemlíti sógornője, Ágnes és Osztrák Henrik 1225-ös nürnbergi esküvőjén vagy az 1226-os würtzburgi diéta kapcsán és Ausztriai Margit, Henrik német király felesége, aacheni koronázásának ünnepein 1227-ben megjelenő hercegi pár szépségét és ékes öltözetét. Férje távollétében viszont egyszerű ruhát öltött, s csak érkezésére ékesítette fel magát, de mint udvarhölgye, Isentrud vallotta a kanonizációs eljárás során: „nem a test gőgjéért, de Istenért, nehogy alkalmat adjon férjének a vétkezésre, ha benne valami nem tetszőt talál.” Sokatmondó híres legendája, a köpenycsoda szerint egy alkalommal vendégek érkeztek Wartburg várába, de a hercegnő nem tudott megjeleni fogadásukra, nem lévén megfelelő ruhája, mivel mindenét a szegényeknek ajándékozta. Férje sürgető üzeneteire felelni nem tudva imában keresett menedéket. Hirtelen egy angyal jelent meg, csodálatos palástot, koronát nyújtott át. Amikor magára öltve a látogatók elé lépett, „mindenki elámult ragyogó szépségén, előkelő megjelenésén”. Erzsébet szemében az ékszer, a drágaságok egyetlen értéke az volt, hogy élelmet lehetett belőle vásárolni az éhezőknek. Özvegyként a díszes öltözetet, a hatalom, a rang szimbólumát, koldusruhával cserélte fel, s a legnagyobb értékűnek azt a köpenyt tartotta, amelyet a legenda szerint maga Szent Ferenc küldött számára. (A legenda hitelét igen megkérdőjelezi, hogy Celanói Tamás Szent Ferenc-életrajzában semmi említést nem tesz róla.)

Ideális feleség

A lovagi irodalom fő témája, a szerelem, igen ritka a hagiográfiákban. Az egyház a szüzességet magasabbrendűnek értékelte a házasság életnél. Marburgi Konrad a pápához írott levelében, melyben a kanonizációt kérte, úgy nyilatkozott, hogy Erzsébet „sajnálta, hogy magát a házasság kötelékébe helyezte”. A ciszterci Heisterbachi Caesar azt írja a Szent életrajzában, hogy „szíve óhaja ellenére egyesített házasságban a nemes Lajos herceggel”. A 13. század végén a helyi hagyományokat gondosan összegyűjtő Apoldai Theoderik már így fogalmaz: „Mint hogy férjét mély szerelemmel szerette, sajnálta, hogy nem érdemelhetette ki a szüzek dicsőségét.” A közvetlen környezetében élt négy szolgáló vallo-

mástételei arról szólnak, hogy „csodálatos gyengédséggel szeret-
ték egymást” („miro se affectu diligentes”), „sok emlékezetre méltó
dolgot cselekedett, midőn férjével boldog, dicséretre méltó há-
zasságban élt”. Későbbi életrajzai kiemelik, hogy teljes odaadással
szerette férjét. Egyik kedves legendája szerint a templomban ma-
gáról megfedkezve gyönyörködött férjében, majd elrestellte ma-
gát a hely miatt, sírva bánkódott. Megvédte házasságát, mikor
teljes engedelmességet fogadva gyóntatójának, egyetlen kikötést
tett, hogy az semmiben ne sértse férje jogait. Ideális feleség, aki
három gyermekkel ajándékozta meg férjét, s boldog volt, ha néha
elkísérhette, midőn az birtokai ügyében utazott. Lajos ugyanis
gyakran volt távol a tartomány igazgatása vagy éppen háborús
vállalkozásai miatt. Erzsébet ilyenkor a hosszú várakozást Wart-
burgban betegek és a szegények gondozása mellett a közügyek in-
tézésével töltötte, amelyekben egyre jobban elmélyült, hogy meg-
felelően betölthesse uralkodónői feladatát.

A türingiai éhínség

Az ideális uralkodó egyik fontos kötelessége volt az alattvalók-
ról való gondoskodás. 1226-ban Türingiában nagy éhínség tá-
madt. A tartományi gróf ekkoriban Itáliában, II. Frigyes császár
táborában tartózkodott. Az ínség sújtotta lakosság ellátását Erzsé-
bet szervezte meg. A közelebbi és a távolabbi vidékről tömegesen
érkezők számára kenyeret és gabonát osztatott, s a lebonyolítás-
ban személyesen is részt vett. Amikor a készletek elfogytak, el-
adatta ékszereit, és árukból további élelmet vásárolt. Amikor ha-
zatérő férjének intendánsa panaszt tett, hogy a hercegnő teljesen
kiürítette a seniori magtárakat, Lajos mindenben jóváhagyta
felesége intézkedéseit.

Ferences eszmeiség

Erzsébet kanonizációs bullája két nagy érdemét emelte ki: kari-
tatív tevékenységét és igaz hitét. Mindkét vonatkozásban a ferenc-
eszmék hatását láthatjuk. A ferencesek Eisenachban Erzsébet
támogatásával alapították meg kolostorukat. Templomukat gyak-
ran és szívesen látogatta, mikor megözvegyült, itt öltötte magára
a penitenciás nővérek ruháját. A szent életrajzát, amelyet a kano-
nizációs eljárás jegyzőkönyvéhez csatoltak, a tanúvallomások
alapján Celanói Tamás állította össze, aki mint közismert, Szent
Ferenc életrajzának is írója volt. Lehet, hogy ezért találunk sok
párhuzamot a ferences szellemiség és Erzsébet szentsége között.
Mindenesetre Erzsébet lelkében visszhangra leltek a ferences
Rodiger elbeszélései. Ő is, miként Szent Ferenc, az önkéntes sze-
génységet választotta. A szegények szolgálatát Istennek tett szol-
gálatnak tekintette. Ha nem is tudatosan, de minden emberben, a
legnyomorultabbakban is, a Teremtő képmásának hordozóját lát-
ta. Rendkívüli rokonszenvét az elesettek iránt, a teljes odaadással
való segíteni akarását csodálatos pontossággal mondják el legen-
dái, amelyek mintegy kiegészítve életének eseményeit, lelkiségé-
nek lényegét fogalmazzák meg.

A gyermek Erzsébet

Erzsébet gyermekkoráról keveset tudunk. Csak feltételezhetjük, hogy örökségként hozta magával vallásos érzékenységet. Ismeretes bátyja, IV. Béla mély vallásossága és leányainak (Kinga, Jolánta és Margit) szent élete. A gyermek Erzsébethez fűződik a rózsacsoda, amely egyúttal a szent leggyakoribb ikonográfiai ábrázolásának témája lett. A történet szerint a tiltások ellenére a szegényeknek titokban élelmet vivő Erzsébet, apja (vagy Hermann tartományi gróf) felelősségre vonására gyermeki hazugsággal válaszol. De hazugságát Isten igazsággá teszi, amikor kitárt kötényében, a téli hideg ellenére, friss rózsák illatoznak. A legenda ugyan 14. századi, de jól közvetíti szentünk korán megnyilatkozó társadalmi érzékenységét. Hogy a wartburgi udvarban nem jó szemmel nézték Erzsébet szokatlan gesztusait, arra abból is következtethetünk, hogy „vazallusai” igyekeztek lebeszélni az ifjú Lajos gróftól a vele való házasságról. „Hallván a herceg tanácsosai uruk szándékát, így szóltak: nagyon csodálkozunk, hogy beginát akarsz feleségül venni, nem helyeselhetjük örültségedet”, írja Champagne-i Izabella számára készített Szent Erzsébet-életrajzában Rutebeuf, a forrásául szolgáló tanúvallomások alapján, amelyek az eljegyzés felbontásának felvetődéséről szólnak.

Erzsébet irgalmassága

A jótétemények gyakorlására Erzsébetnek valójában hercegnőként nyílt lehetősége. Nyomorúságos otthonukban felkereste a szegényeket, hogy enyhítse sorsukat, segítségére volt a szülő aszszonyoknak, a vár mellett kórházat építtetett, ahol saját kezűleg ápolta a betegeket, virrasztotta a halottakat, gondoskodott eltemetésükről. A század nagy szentjeinek életrajzai megemlékeznek a leprások iránti kegyességről. Erzsébet is e „legnagyobb szentség” gyakorlója volt, amint a leprásról szóló híres legendája is bemutatja. A hercegnő irgalmasságának híre oly nagy számban vonzotta a betegeket a várhoz, hogy már nem volt hely számukra a kórházban. Ekkor egy rút fekélyekkel teli leprás kérte segítségét. Erzsébet szánalommal lemosta és bekötözte sebeit, s hely hiányában, az udvar réműletére és megbotránkozására az éppen távollévő férje ágyába fektette. A hazatérő grófnak felháborodottan panaszták felesége képtelen tettét. Lajos pedig haragtól felindulva rontott be hálószobájába, ahol az ágyon a keresztrefeszített szenvedő Krisztust találta. A csodát megértve a tartományi gróf, akinek „Isten felnyitotta lelki szemeit”, megerősítette Erzsébet könnyőreles cselekedeteit, de az „udvar” nem bocsátott meg.

Számkivetésben

Férje halála után el kellett hagynia a várat. Szolgálójának vallomása szerint azért, mert „nem akart részesedni a szegények kifosztásában, amivel oly gyakran éltek a hercegi udvarban”.

Largitas, labor, compassio

Erzsébet magatartása mit sem változott, mikor osztoznia kellett a nincstelenek sorsában. Mikor Marburgban jelöltek ki számára sógorai lakhelyet, a kapott özvegyi kielégítést és járadékot kórházalapításra, a betegek és a szegények ellátására fordította. Számára a pénz, a jövedelem arra szolgált, hogy enyhítse vele a

nélkülözést. Így töltötte be a ferences karitászhármaságát, a bőkezűséget (*largitas*), a munkálkodást (*labor*) és az együttérzést (*compassio*). Ugyanolyan bőkezűen kívánt kielégíteni minden hozzáfordulót, mint hercegnő korában. Gyóntatója Marburgi Konrád, ezért megtiltotta neki, hogy pénzt adjon a szegényeknek. Ezután csak kenyeret, élelmet adott, de azt nagylelkűen.

A vidám szívvel végzett munka töltötte be életét, ahogy Szent Ferenc tanította, arra intve társait, hogy munkával keressék meg azt, ami életük fenntartásához szükséges, s munka után örömmel dicsérjék Istent. Erzsébet már hercegnő korában is együtt dolgozott szolgálóival: font, szőtt, vásznakat készített a kórház számára, a halottak bepólyálására, ruhára valót a szegényeknek, a kolduló barátoknak. Özvegyen pedig vagyonáról lemondva, mivel gyóntatója a koldulást megtiltotta számára, pénzért vállalt fonást, hogy abból lássa el szegényeit. Egy alkalommal apja követe érkezett Marburgba, akihez eljutott leánya sorsának híre. A küldött megdöbbenve látta „a királylányt fonni”. Erzsébet azonban nem kívánt királyi apjához visszatérni. „Én — mondotta legendája szerint — a megvetett életmód mellett sokkal jobban érzem magam, mint királyi pompák között érezhetném.” Apja pedig „ne bánkódjék emiatt, inkább örvendjen rajta, hogy egyik gyermeke az ég és a föld Urának szolgálatában áll”.

Krisztus követése

Mint Szent Ferenc, Erzsébet is azonosította a karitást a szegénységgel és a testvériséggel. Elszakítva magát gazdagságtól, rangtól egyenlő akart lenni a legszegényebbekkel, osztozni kívánt a sorsukban, őket szolgálni, velük szenvedni, velük örülni. Mint a kanonizálási bulla fogalmazta, „olyan szeretettel viseltetett felebarátai iránt, hogy elhatározta, édesebb lesz neki mellettük, s méltóságát, rangját, vagyonát elutasítva magát teljességgel szegénnyé tette”. Erzsébet az örömmel végzett munkát tartotta a legfontosabbnak. Örömet szerezni másoknak, ez volt legnagyobb boldogsága. A szomorúságot nem szerette. „Aki szomorú arccal imádkozik, olyan, mintha elrettenteni akarná Istent” — mondotta társnőinek —, „vidáman és jó szívvel adjuk meg neki, amit adhatunk”. Életrajzai részletesen beszámolnak az odaadó szívvel végzett imádkozásairól, a böjtökről, vagyis a hagyományos erényekről. Vallásosságának lényege azonban az emberért szenvedett Krisztus tanításának és példájának követése volt. A jóság és a szeretet fegyverével akart a rossz ellen harcolni. Alázatosságának nevezetes példájáról szól az a történet, amikor Eisenach városában egy koldusasszony a sáros tócsába taszította. Erzsébet felemelkedett, letisztogatta magáról a sarat, s megköszönte Istennek a kegyelmet, amiért megengedte, hogy ilyen megvetett helyzetbe juthatott. Celanói Tamás hasonló epizódot említ Szent Ferenc életében. Egy téli napon Ferenc „rongyokba burkolva” rőtta az utat az erdőn, hirtelen rablók támadtak rá, és egy mély árokba lökték. Mikor eltávoztak a rablók, kimászott az árokból, leverte magáról

a havat, és „túlradó örömeiben hangos énekszóval hozzálátott a mindenek Teremtőjének magasztalásához”. Erzsébet másik eisenachi megaláztatásának története ugyancsak a vele szemben megnyilvánuló méltatlan magatartásról szól. Miután senki sem mert befogadni, a városon kívül egy fogadós megengedte neki, hogy egy olyan helyiségben, ahol a disznókat is tartotta, megszálljon. Másnap reggel az elűzött hercegnő felkereste a ferencesek templomát, s arra kérte a frátereket, hogy Te Deumot énekeljenek.

Az igaz hit szimbóluma

A ferences Rodiger után, Erzsébet Marburgi Konrád személyében tudásáról híres, de rendkívül kemény gyóntatót kapott. A lelki vezetőnek való engedelmességet, mint a legfőbbnek, az Isten iránti engedelmességnek tekintette. Szolgálója vallomása szerint így nyilatkozott: „Ha ennyire félek egy halandó embertől, mennyivel inkább kell rettegnem Isten előtt, ki minden embernek ura és bírója”. „Én a szegény nők életét választottam, mert ez a legmegvetettebb, s ha még lenézettebb helyzetet ismernék, azt választanám. Egy gazdag apát vagy püspök kezébe is tettem volna fogadalmat, de én Konrádot helyeztem eléjük, mert ő semmivel sem bír, nem egyéb, mint koldus, hogy ne legyen életemben semmi vigaszom”. Konrád kegyetlen szigora, gyakran ellentmondásos rendelkezései elbizonytalanították Erzsébetet, akit fokozatosan megfosztva szeretteitől, minden földi kötődésétől teljesen az égi dolgok felé akart irányítani. Valóban Erzsébet számára különösen élete utolsó szakaszában csak Isten szeretete maradt. Bár szinte egész napját igénybe vették irgalmas cselekedetei, mégis órákat töltött imával, s gyakran került elragadtatott állapotba. Maga Konrád így nyilatkozott róla a pápához írt levelében: „Isten előtt mondom, ritkán láttam ilyen kontemplatív asszonyt”.

Erzsébet egyénisége

Ha végigtekintünk Erzsébet életén és legendáin, amelyet éppúgy áthatnak a világi líra, mint a hagiográfia jellegzetességei, mégis kitűnik belőlük kivételesen erős lelkű, szuverén akaratú személyisége. Fiatalsága ellenére győzni tudott a vele szembenálló erőkkel, hogy végigmenjen azon az úton, melyet hite és meggyőződése igaznak és jónak tartott.

Marburgi Konrád, az eretneküldöző olyan szentet akart formálni Erzsébetből, akit példaként állíthat az eretnekség ellenében, de Erzsébet mégis Szent Ferenc szentje lett, a szeretet szentje, egy új, vallásos lelkiség példaképe. Ilyennek maradt meg az utókor számára, a könyörületesség, a segíteni mindig kész emberszeretet örök ideáljaként.